

10. ЦДІАУ у м. Львові. – Ф. 409. – Оп. 1. – Од. зб. 959.
11. ЦДІАУ у м. Львові. – Ф. 409. – Оп. 1. – Од. зб. 1290.
12. ЦДІАУ у м. Львові. – Ф. 409. – Оп. 1. – Од. зб. 1488.
13. ЦДІАУ у м. Львові. – Ф. 409. – Оп. 1. – Од. зб. 1725.
14. ЦДІАУ у м. Львові. – Ф. 409. – Оп. 1. – Од. зб. 1726.
15. ЦДІАУ у м. Львові. – Ф. 409. – Оп. 1. – Од. зб. 1728.
16. ЦДІАУ у м. Львові. – Ф. 409. – Оп. 1. – Од. зб. 1729.
17. ЦДІАУ у м. Львові. – Ф. 409. – Оп. 1. – Од. зб. 1797.
18. ЦДІАУ у м. Львові. – Ф. 418. – Оп. 1. – Од. зб. 12.
19. ЦДІАУ у м. Львові. – Ф. 418. – Оп. 1. – Од. зб. 25.
20. ЦДІАУ у м. Львові. – Ф. 418. – Оп. 1. – Од. зб. 50.
21. ЦДІАУ у м. Львові. – Ф. 418. – Оп. 1. – Од. зб. 52.
22. ЦДІАУ у м. Львові. – Ф. 418. – Оп. 1. – Од. зб. 58.
23. ЦДІАУ у м. Львові. – Ф. 418. – Оп. 1. – Од. зб. 70.
24. ЦДІАУ у м. Львові. – Ф. 418. – Оп. 1. – Од. зб. 80.
25. ЦДІАУ у м. Львові. – Ф. 418. – Оп. 1. – Од. зб. 83.
26. ЦДІАУ у м. Львові. – Ф. 19. – Оп. 9. – Од. зб. 112.
27. Герасименко М.П. Аграрні відносини в Галичині в період кризи панщинного господарства. – К.: Вид. АН УРСР, 1959. – 304 с.
28. Jaworski H. Stosunki ekonomiczne Galicyi pod panowaniem Austrii. – Lwow, 1905. – 84 s.
29. Prochaska A. Jasliska, miasteczko i klucz biskupow Przemyskich // Przewodnik Naukowy i Literacki. – Lwow, 1889. – R. XVII.
30. Rutkowski J. Klucz Brzozowski biskupstwa Przemyskiego. – Krakow, 1910. – 203 s.
31. Tokaz W. Galicja w poczatkach ery Jozefinskiej w swietle ankiety urzedowej w roku 1783. – Krakow, 1909. – 250 s.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Пономаренко Людмила Василівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії КДПУ ім. В. Винниченка.

Наукові інтереси: аграрні відносини Центрально-Східної Європи у XVIII столітті.

РОЛЬ ІВАНА ОГІЄНКА В СТАНОВЛЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ (1917 – 1920 рр.)

Ірина РОМАНЬКО (м. Кіровоград)

У статті на основі архівних матеріалів досліджується участь І. Огієнка в становленні національної освіти, зокрема, вищої школи, визначаються здобутки такої діяльності впродовж 1917 – 1920 років.

Ключові слова: освіта, школа, реформа, революція.

I. Ohienko's participation in the establishment of national education on the basis of archival materials is researched in this article and his particular interest was in the question of higher school and the achievements of this activity within 1917 – 1920 are defined.

Key words: education, school, reform, revolution.

Складовою утвердження державотворчих процесів кожної країни є розвій національної освіти, науки, культури й мистецтва. Через оволодіння

людиною їхніх основ реалізується найважливіший філософський постулат народу: пізнай самого себе. Саме це пізнання визначає етнічну належність людини, виступає підґрунтям формування її світоглядної позиції, збагачує відчуттям спільності національного середовища. Характерною рисою кожного етносу є прагнення відстояти право на самовизначення.

1917 року українці отримали такий шанс. Серед інших гасел визвольних змагань 1917 – 1920 років на порядок денний постало формування багатоступеневої мережі національної школи, вищим щаблем якої мали стати українські університети.

Щодо історіографії, то перші спроби аналізу політики національних урядів 1917 – 1920 років у галузі освіти почали робитися ще в період революції. У періодичних виданнях з'являлися статті, у яких сучасники намагалися дати оцінку досягненням і прорахункам освітньої політики [18].

Комплексне дослідження питань освітнього будівництва в роки революції міститься в книзі С. Постернака [14].

Після поразки української революції і встановлення радянської влади багато діячів, які плідно працювали за доби національних урядів, змушені були виїхати за кордон. В еміграції активні учасники українського освітнього руху 1917 – 1920 рр. намагалися підбити своєрідні підсумки перетворень у галузі освіти за цей період. Розвиток національної освіти в роки української революції знайшов розкриття в працях С. Сірополка [16], Г. Ващенко [1] та ін. На жаль, у цих дослідженнях приділяється незначна увага розбудові національної вищої школи. Побіжно автори торкаються і питання ролі Івана Огієнка у створенні університетів. Їхні праці визначаються бажанням зобразити реформу освіти в площині своїх політичних переконань, розкрити політичну боротьбу в українській еміграції і тому страждають суб'єктивізмом.

Після Другої світової війни в зарубіжній українській історіографії з'являються праці, у яких автори намагаються підсумувати й розширити досягнення попередників при дослідженні освітнього питання [17]. Однак, у цих узагальнювальних працях проблеми розвитку вищої освіти висвітлені лише фрагментарно.

У 1980-х роках українські дослідники з діаспори опублікували цілий ряд узагальнювальних монографій із проблем розвитку української культури. Але зарубіжні науковці лише поверхово торкаються будівництва українських університетів [21].

Історія України в радянській історіографії висвітлювалася занадто тенденційно, з класових позицій. Однією з найбільш спотворених тем стала доба 1917 – 1920 рр. Культурно-освітня політика національних урядів у радянській історичній науці розглядалася тільки з погляду перемоги більшовиків над українськими буржуазними націоналістами, до яких було віднесено також Івана Огієнка [8].

Після відновлення незалежної української держави дослідники отримали можливість ґрунтовного вивчення й об'єктивного аналізу праць Івана Огієнка, що стають доступними для широкого користування [10; 11; 12; 13]. Його наукові розвідки піднімають завісу над окремими питаннями освітньої політики в 1917 – 1920 рр.

Сучасний процес реформування вищої освіти посилив інтерес науковців до історії освітнього будівництва в роки національно-демократичної революції. Опубліковано цілий ряд наукових праць, у яких розкриваються окремі аспекти досліджуваної проблеми [19]. І тільки в кількох монографіях показано роль І. Огієнка в боротьбі за українську вищу школу, зокрема, у розвідці А. Марушевича [9]. Окремі спроби в цьому напрямку були зроблені також автором цієї публікації [15]. І все ж праці згаданих авторів не вичерпують усієї багатогранної діяльності І. Огієнка.

Виходячи із стану вивчення проблеми в історіографії, метою пропонованого дослідження є аналіз діяльності й впливу на становлення освітньої концепції національної вищої школи, що мала українизований характер у 1917 – 1920 рр., державного діяча, відомого науковця й педагога Івана Івановича Огієнка.

Запровадження до наукового обігу значної кількості архівних матеріалів про діяльність активного учасника перебудовчих процесів у галузі освіти І. Огієнка має на меті визначити рівень обґрунтованості й достовірності наукових результатів цієї статті.

Актуальність роботи зумовлюється тим, що розбудова системи вищої освіти сучасної України потребує залучення досвіду попередніх років, зокрема періоду української національно-демократичної революції, адже освіта була нерозривно пов'язана з державотворчими процесами того часу. Наукова розвідка історії реформи вищої школи 1917 – 1920 рр. дає можливість використати здобутки національної освіти для добробуту України, особливо в площині реформування сучасної освіти.

За часів української революції закладалися підвалини для розвитку національної освіти. Школа за тих часів ставала основою національно-державного відродження, перетворившись на епіцентр гострого політичного протистояння. Складність формування модерної моделі освіти полягала в тому, що нова національна школа утверджувалась у боротьбі зі школою старою.

Доречно відзначити, що ідея створення національних вищих навчальних закладів ще в XIX ст. переймала свідому українську інтелігенцію. Вона в несприятливих, навіть і небезпечних умовах існування України в складі Російської імперії, багато й невпинно працюючи, формувала у свідомості молоді впевненість у неминучості здійснення омріяної мети, усвідомлення необхідності будувати фундамент майбутніх університетів.

На вістрі полум'я революційного дійства українське суспільство через вітчизняних пасіонаріїв активно долучається до процесу розбудови власної вищої школи.

Уже 19 червня 1917 р. відбулося перше зібрання зацікавлених сторін, яке вирішило на базі Київського університету Св. Володимира заснувати національний український університет, названий народним з метою підкреслити його загальнодоступність для широких верств населення.

Висока наукова культура фундаторів вишу, які започаткували справочинство, уможливила формування співробітниками Державного архіву м. Києва окремого фонду – “Київський державний український університет” (Ф. 936), який хронологічно охопив 1917 – 1921 рр. Він увібрав у себе 393 одиниці зберігання, упорядкованих у три описи (оп. 1 – 24 од. зб., оп. 2 – 366 од. зб., оп. 3 – 3 од. зб.). У пропонованій статті ми торкаємося лише документів, важливих для дослідження діяльності доцента, професора університету, майбутнього міністра освіти (06.01 – 25.04.1919), міністра віросповідань (15.09.1919 – 30.09.1922), Головноуповноваженого уряду УНР (15.11.1919 – 31.10.1920) Івана Івановича Огієнка, відомого світові як митрополит Іларіон (08.08.1951 – 29.03.1972).

Наша увага до заснування університету й початкових його кроків викликана тим, що саме він став першим культурним центром, навколо якого в добу національного відродження почалося “єднання і гуртування патріотичних науково-освітніх та прогресивних сил” [2, с. 324], визначним явищем не тільки в житті нашого народу в цілому, а й епохальною подією в біографії сотень українських громадян, серед яких був І. Огієнко. Адже запрошення до праці в університеті визначило все його подальше майбуття, стало стартовим майданчиком для сходження на Олімп українського політичного, релігійного та громадського життя.

І. Огієнко, як свідчать документи фонду, не брав участі в перших організаційних зібраннях представників громадських об'єднань фундаторів університету – Українського наукового товариства, товариства “Просвіта”, Українського технічно-агрономічного товариства “Праця”, товариства “Шкільна освіта” (19.06, 04.07.1917) [5, арк. 2 зв. – 3]. У їхнє коло він вливається із середини серпня, коли, як указано в протоколі засідання комісії (оргкомітету) із заснування навчального закладу, розпочався процес її реорганізації і поділу на підкомісії (малі факультетські комісії) [2, с. 323].

І. Огієнко залучається до історичної комісії, на яку покладається завдання організації історико-філологічного факультету [4, арк. 18]. Невдовзі він обирається його вченим секретарем [11, с. 452]. Нова справа повністю поглинає І. Огієнка. Активну позицію молодого вченого з документальною точністю зафіксували протоколи засідань комісії [4, арк. 27 – 31]. Прикметно, що з багатьох питань І. Огієнко мав відмінну від інших

позицію, що виказувало його нестримне прагнення прислужитися обраній справі, внутрішню свободу, незаангажованість, незалежне, не обмежене субординаційними умовностями мислення, глибокий інтелект та фаховість.

Цікавим є факт неоднотайності фундаторів університету в пошуку наукового чи освітнього напрямків його діяльності. Уже на одному з перших засідань оргкомітету було запропоновано не поспішати з фундацією університету, а насамперед заснувати Народну академію наук. Згодом І Огієнко висловив щодо цього свою думку. На його переконання, при низькому загальноосвітньому рівні широких верств населення в Україні першочерговим завданням є створення Педагогічної академії, яка, масово готуючи вчителів різного фаху, поступово забезпечила б державі високий рівень науки й культури [4, арк. 23 зв.]. Однак, не знайшовши підтримки, на своєму він не наполягав. Працював далі енергійно, ініціативно, коректно. У пошуку вибору навчальної спрямованості університету І. Огієнко визначив її як наукову або загальну. 14 серпня 1917 р. на одному із засідань категорично виступав проти популярних викладів лекційних курсів, пропонуючи досягати майстерності в дозованому поєднанні в них високого наукового рівня з доступністю для сприйняття слухачами [4, арк. 25].

21 вересня на спільному засіданні факультетських комісій затверджується програма та склад викладачів на перший навчальний семестр: історія української мови – доцент І. Огієнко [4, арк. 40].

Основною метою засновників українського університету було:

а) “об’єднання національних наукових сил, розкиданих по імперії та за її межами, концентрація їхніх зусиль на інтересах не чужої, а вітчизняної науки”;

б) “через вищу освіту поширення кадрів української інтелігенції, незначної для 30-мільйонного народу”;

в) “створення власних наукових шкіл і розробки ними різних рівнів наукових тем від фундаментальних до прикладних” [3, с. 56 – 58].

Вищим органом університету визначається Рада лекторів (згодом перейменована в професорську). Фонд архіву м. Києва зберігає 27 текстів протоколів засідань Ради, що відбулися з березня по вересень 1918 р. [7, арк. 3 – 19]. У 15 засіданнях зафіксована участь І. Огієнка. 17 березня 1918 р. його було обрано Радою до складу делегації, якій доручається обстеження можливостей заснування в Кам’янці-Подільському філії університету [7, арк. 4].

Документи висвітлюють цікавий аспект надзвичайної активності І. Огієнка в освітянській сфері й разом з тим не завжди можливостей впливу на формування її політики та перебіг подій. Його виступ на засіданні Ради лекторів університету 24 березня 1918 р. засвідчує, що як член головної шкільної Ради Міністерства освіти УНР уведений до її складу в грудні 1917 р., він вимагав радикалізації заходів Міністерства з українізації

системи освіти й рішучого її реформування. “В справі освіти на Україні можна щось зробити, бо те, що було зроблено досіль є або дуже мізерним, або тільки викликає жаль, а саме: 1) по університетах щодо українізації, поки що нічого не зроблено, а між тим рік учебний кінчається, 2) в Академії Духовній також нічогосінько не зроблено назустріч українізації, 3) в Народному Університеті лектори ще не одержували грошей, хоч багато хто з них є такий, що для Народного Українського Університету покинули другі школи...” [7, арк. 4]. Не стримався І. Огієнко і в докорах Міністерству щодо організації діяльності близької йому Педагогічної академії, до складу ініціаторів створення якої він уходив. Міністерство, вказував педагог, яке підтримало російську академію та єврейські семінарії не знаходить ні часу, ні коштів на підтримку власних українських закладів. Отже, підсумовує І. Огієнко, – “те, що робило Міністерство освіти, мляве. Треба прохати Міністерство освіти, аби почало воно твердий курс” [7, арк. 4 зв.].

Документи фонду відкривають дослідникам одну із притаманних Івану Огієнку рис – гостре, оголене почуття справедливості, піклування й турботу про долю колег-викладачів, молодих науковців. Так, коли 14 квітня 1918 р. у зв’язку з намірами Міністерства освіти об’єднати Український народний університет (далі – УНУ) та Київський університет Св. Володимира, Рада готувала ухвалу з цього приводу, І. Огієнко рішуче виступив проти спроб Міністерства фактично дискримінувати викладачів, зокрема в питанні їхнього членства в об’єднаній Раді університету. Рада одностайно проголосувала за текст запропонованої І. Огієнком резолюції, у якій вимагалися рівні умови праці й членство у Раді для викладачів обох навчальних закладів [7, арк. 21–21 зв.]. Після прийняття Радою Міністрів Української держави 5 серпня 1918 р. постанови про перетворення УНУ в Київський державний український університет І. Огієнко під час її обговорення звернув увагу на утиски прав приват-доцентів університету, яким постановою не забезпечувалося входження до Ради вишу. “Всі ми звикли працювати дружньою сім’єю. Всі були каменярами в будіванні національного українського осередку вищого знання... Але дехто з наших товаришів не буде мати право прийти на нове засідання, це затемняє нашу радість...” [7, арк. 64].

І. Огієнко, про що свідчать документи, вважав за честь відстояти інтереси товариша й колеги, просто громадянина. Недаремно його обирали в різні комісії для розв’язання делікатних питань, пов’язаних з долею окремої особистості чи колективу. Вкотре 19 травня 1918 р. викладачі університету в зв’язку з безпідставним арештом декана фізико-математичного факультету Ф. Швеця обирають І. Огієнка від університету, аби від його імені “звернутися до Міністерства Освіти і Міністерства Внутрішніх Справ з проханням про полегшення долі Швеця” [7, арк. 29]. Справу було розв’язано позитивно. Чи не цей епізод заклав підґрунтя їхньої

подальшої взаємоприязні й сприяв поданню до складу Директорії кандидатури Івана Огієнка?

Після подій 29 квітня 1918 року ректор УНУ І. Ганицький на Раді університету виступив з пропозицією скласти повноваження ректора й на цю посаду обрати М. Грушевського. Відомий факт рішучого протесту проти такої пропозиції І. Огієнка. Пізніше, 1936 року, він записав у своїй автобіографічній праці “Моє життя”: “1917.XII. Архієпископ Олексій Дородниця, разом із двома впливовими членами Всеукраїнської Церковної Ради, просять Голову Центральної Ради проф. М. Грушевського призначити І. Огієнка або кого іншого Генеральним Секретарем Ісповідань. Проф. Грушевський відповів: “Обійдемося і без попів”. А хаос у церковних справах, полишених без українського проводу, все збільшується” [11, с. 452]. Справа завершується обранням М. Грушевського почесним членом університету [7, арк.. 29 зв.].

Протокол Ради лекторів університету 12 травня 1918 року відкриває ще одну сторінку біографії І. Огієнка. У згаданій автобіографічній канві “Моє життя” він указує: “Професорська Рада Українського Народного Університету на внесення окремої Університетської комісії для заснування вищих шкіл на провінції, обрала 19 голосами проти 2 проф. І. Огієнка ректором Кам’янець-Подільського Державного Університету на два роки, і своє обрання внесла Міністрові Освіти на затвердження” [11, с. 512]. Протокол вказує на обрання 14 із 19 голосами балотованого І. Огієнка відповідальним за відкриття філії Київського українського університету в Кам’янці [7, арк. 28].

Це був перший крок великої урядової програми із створення в Українській Народній Республіці мережі національних вищих навчальних закладів. Ще за доби Центральної ради названа комісія, членами якої були І. Огієнко та Ф. Швець 29 березня 1918 р. визначила за необхідне в першу чергу заснувати університети “крім Києва та Кам’янця в Катеринославі, Полтаві, Чернігові. Справжніх народних університетів у Житомирі, Холмі, Одесі, Харкові, Полтаві, Чернігові, Сумах, – в першу чергу, в Херсоні, Черкасах, Умані, Ніжині, Вінниці, Кременчуці, Єлисаветграді – в другу” [7, арк.. 6 – 6 зв.].

Про глибоке шанування І. Огієнка з боку колег свідчать факти обрання його в різні періоди до бібліотечної комісії університету [6, арк. 11], секретарем комісії для відкриття у містах України вищих шкіл як філій УНУ [7, арк. 6 – 11 зв.], членом комісії з підготовки нової редакції статуту університету [7, арк. 30], членом редакційної колегії з редагування проекту тимчасового Закону про реорганізацію УНУ в Державний український університет [7, арк. 38], комісії з вироблення проекту нового штату й посадових окладів професорсько-викладацького складу [7, арк. 27 – 28], делегатом, а згодом членом комісії з облаштування будівлі

Володимирського кадетського корпусу під державний український університет [7, арк. 58].

Етап рішучих реформ освіти пов'язаний з приходом до влади Директорії УНР та її першим міністром освіти Іваном Огієнком. Він розвинув теоретичні засади національно-шкільної реформи, довівши до логічного кінця розв'язання мовного питання. За його поданням Законом Директорії УНР від 1 січня 1919 р. українська мова отримувала державний статус, а згідно з постановою Міністерства народної освіти від 30 січня 1919 року ставала обов'язковою для викладання в усіх типах навчальних закладів.

По суті, інавгураційною промовою І. Огієнка став його виступ 13 січня 1919 р. на нараді освітніх діячів. Нарада почала готуватися ще в період Української Держави, але з причини зміни політичної влади була проведена в Києві 10 – 14 січня 1919 р. Виступаючи перед діячами освіти, міністр наголошував на тому, що школа має бути не лише єдиною, трудовою і національною. І. Огієнко вніс нове положення в теорію шкільного будівництва, обстоюючи принципи демократизму та автономності у внутрішньому житті навчальних закладів. Міністр уважав, що школа має робити через процес навчання і виховання ті соціально-економічні зміни, що сталися в суспільстві, тобто бути тісно пов'язаною із життям. З цією метою потрібно було суттєво переглянути навчальні програми, активніше вводити в навчальний процес українознавчі дисципліни та красназвчий матеріал, створити при університетах кафедри педагогіки й курси українознавства для підготовки учителів, поліпшити їхнє матеріальне становище, забезпечити навчальні заклади власними приміщеннями.

І. Огієнко був одним з ініціаторів дерусифікації освіти, її відповідності європейському зразку [20, с. 87 – 89]. Його праці об'єднує національна ідея. Глибоковіруючий, він мав переконання, що мова та релігія – наріжні камені формування нації, запорука її успішного та всебічного розвитку. “Слово, як породіння Духа, безсмертне, й немає сили на його знищення”, – пише вчений [10, с. 411]. І далі: “Мова – це наша національна ознака, в мові – наша культура, ступінь нашої свідомості...І поки живе мова – житиме й народ, яко національність. Не стане мови – не стане й національності: вона геть розпорушиться поміж дужчим народом...”[13, с. 239 – 240].

Та цим не обмежується перелік подій, учасником яких протягом 1917 – 1920 років був Іван Огієнко.

Рамки статті надто вузькі для висвітлення бурхливого революційного тла, що підняло І. Огієнка на розв'язання завдань державного значення.

Важливу роль в організації сучасної системи освіти має врахування історичного досвіду, помилок, утрат та досягнень, з якими стикалося освітянство в процесі свого розвитку. Особливо значущими для сьогодення були роки визвольних змагань 1917 – 1920 рр. Тоді, як і тепер, відновлення

української державності вимагало кардинальних змін в усіх сферах суспільно-політичного життя, у тому числі і в галузі освіти. Саме в той період була вироблена якісно нова модель розвитку національної школи, проведена адміністративна реформа в системі освіти, розпочалося подолання неписьменності, йшло формування педагогічного корпусу – нової когорти викладачів, здатних відповідно до вимог часу розв’язувати нові навчально-педагогічні та виховні завдання.

Серед видатних українських діячів науки і культури почесне місце займає Іван Іванович Огієнко.

Усі визначені напрямки дослідження мають отримати більш повний аналіз у подальших наукових розвідках.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Ващенко Г. Проект системи освіти в самостійній Україні. – К.: Генеза, 1996. – 211 с.
2. Грушевський О. Український народний університет // Літературно-науковий вісник. – 1917. – Т. 1. – 329 с.
3. Грушевський О. Український народний університет // Шлях. – 1918. – Ч. 2.–61 с.
4. Державний архів м. Києва (далі ДАК). – Ф. 936. – Оп. 1. – Од. зб. 1. – 51 арк.
5. ДАК. – Ф. 936. – Оп. 1. – Од. зб. 6. – 17 арк.
6. ДАК. – Ф. 936. – Оп. 1. – Од. зб. 7. – 20 арк.
7. ДАК. – Ф. 936. – Оп. 1. – Од. зб. 8. – 74 арк.
8. Золотоверхий І.Д. Становлення української радянської культури (1917–1920 рр.). – К.: Наукова думка, 1961. – 424 с.; Фомин А.И. Культурное строительство в первые годы Советской власти (1917 – 1920 гг.). – Харьков: Родной край, 1987. – 151 с.
9. Марушевич А.А. Просвітницька діяльність і педагогічні погляди І. Огієнка. – К.: Основи, 1995. – 158 с.
10. Огієнко І. Історія української літературної мови. – К.: Абрис, 1995. – 421 с.
11. Огієнко І. Моє життя. Автобіографічна хронологічна канва // Наша культура. – 1935. – Книга 7. – 506 с.
12. Огієнко І. Рятуння України: на тяжкій службі своєму народові. – К.: Абрис, 1994. – 147 с.
13. Огієнко І. Українська культура: Коротка історія культурного життя українського народу. – К.: Абрис, 1991. – 280 с.
14. Постернак С. Із історії освітнього руху на Україні за часи революції 1917 – 1920 рр. – К.: Полюс, 2000. – 88 с.
15. Романько І. І. Основні напрямки театральної політики Директорії УНР (грудень 1918 – 1920) // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. Збірник статей. Випуск 7. – К.: НАНУ. Інститут історії України, 2004. – С. 337 – 342; Її ж. Релігійний чинник у формуванні української нації: історичні нариси. – Кіровоград: ДЛАУ, 2006. – 164 с.; Її ж. Історія українського культурного процесу. Частина 1. Матеріали до лекційного курсу. – Кіровоград: ДЛАУ, 2006. – 273 с.; Її ж. Утвердження української національної школи в 1917 – 1920 рр. // Научные труды Академии. Випуск 11. – Кіровоград: ГЛАУ, 2006. – С. 71 – 76; Її ж. Культурно-освітня політика в Україні у роки національно-демократичної революції (1917 – 1920) / Наукові записки. Випуск 10. Серія: Історичні науки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2007. – С. 181 – 187; Її ж. Українізаційні процеси в 1917 – 1920 рр. / Наукові записки. Випуск 11. Серія: Історичні науки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2008. – С. 65 – 70; Її ж. “Просвіти” й

державні утворення 1917 – 1939 рр. / Наукові записки. Випуск 12. Серія: Історичні науки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2009. – С. 131 – 140.

16. Сірополко С. Історія освіти в Україні. – К.: Наукова думка, 2001. – 332 с.

17. Стахів М. Україна в добу Директорії УНР. – К.: Основи, 2002 – 701 с.; Крилов І. Система освіти на Україні (1917 – 1930 рр.). – К.: Стилос, 1997. – 315 с. та ін.

18. Тимченко Є. Справи нашої освіти // Нова Рада. – 1918. – 22 грудня; Кішковський І. Думки про освітню справу на Україні // Наш шлях. – 1920. – 20 червня та ін.

19. Філоненко С.М. Освітня політика українських урядів у 1917 – 1920 рр. // Педагогіка і психологія. – 1995. – № 2. – С. 156 – 163; Колпакова О.В. Національна вища школа в Україні (1917 – 1920 рр.). – К.: Либідь, 1996. – 117 с.; Онопрієнко В.І. Осередки національного відродження. Українські університети в 1917 – 1919 рр. // Вісник АН України. – 1992. – № 2. – С. 77 – 89; Ротар Н.Р. Діяльність українських національно-демократичних урядів в галузі освіти (1917 – 1920 рр.). – Чернівці: Рута, 1996. – 163 с.; Собчинський М.М. Становлення і розвиток шкільництва і педагогічної думки в УНР (1917 – 1920 рр.). – К.: Генеза, 1995. – 96 с.; Кравчук Л.В. Культуротворча діяльність та просвітницький рух в період української державності (1917 – 1920 рр.). – Чернівці: Рута, 1996. – 194 с.; Завальнюк О.М., Телячий Ю.В. Будівництво української загальноосвітньої школи в роки національно-демократичної революції (1917 – 1920 рр.). – Кам'янець-Подільський: Абетка-Нова, 2004. – 212 с. та ін.

20. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 2582. – Оп. 1. – Од. зб. 124. – 173 с.

21. Янів В. Нарис історії української культури. – К.: Генеза, 1999. – 95 с.; Шевельов Ю. Українська мова в першій половині ХХ століття.–К.: Основи, 1997.–137 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Романько Ірина Іванівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних наук Державної льотної академії України.

Наукові інтереси: культурно-освітні процеси в Україні в період національно-демократичної революції 1917 – 1920 рр.

ПРОФСПІЛКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗА ДОБИ УНР

Олег СИНЕНКО (м. Кіровоград)

У статті розглядається участь профспілок у поваленні уряду П.Скоропадського та їх подальшу співпрацю з урядом Директорії УНР щодо подолання безробіття й проблеми оплати праці найманих робітників.

Ключові слова: профспілки, Директорія УНР, Міністерство праці, безробіття.

In the leader consider trade union participation in over throw Skoropadsky's government and they following collaboration with Direktoary's UPR for overcoming unemployment and payment hired laborers.

Key words: trade union, Direktoary of Ukrainian National Republic, Department of Labour, unemployment.

В історичній радянській літературі питання співпраці профспілок із Міністерством праці щодо подолання безробіття й заробітної плати за часів Директорії, як й інші проблеми соціального характеру, розкрито не об'єктивно. Із зміцненням тоталітарного режиму ця тенденція